

การบูรณาการหลักพระพุทธศาสนากับหลักประชาธิปไตยในการพัฒนาจิตสำนึกแห่ง

ความเป็นพลเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์

Integration Buddhist principal with democracy in development conscious be
population in Buri Ram province.

ไว ชีรัมย์

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

vi0880@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพระพุทธศาสนากับหลักประชาธิปไตยในการพัฒนาจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลบางส่วนด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1. เพื่อศึกษาจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองของครอบครัวในจังหวัดบุรีรัมย์ 2. เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา 3. เพื่อวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบและกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนาและประชาธิปไตยในจังหวัดบุรีรัมย์

เรื่องของคุณธรรม ศีลธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในศาสนาพุทธ เพราะสามารถทำให้จิตมีคุณภาพได้ (จิตเป็นกุศล ดีงาม) แต่เราก็ออมรับว่า คุณธรรม ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นยากมาก สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติก็สร้างไม่ได้ อย่างไรก็ตามมันเป็นสิ่งที่มีขึ้นได้ ด้วยการที่คนแต่ละคนสร้างขึ้นมาจากความพยายามของตนเอง ต้องมีความอดสาเห อดทนเป็นพิเศษ และถ้าเรามีคุณธรรม แต่วันหนึ่งกลายเป็นคนไม่ดี เราจะกลับมาเป็นคนดีอีกครั้งยาก เพราะโลกของเราเหมือนกับมีแรงโน้มถ่วงที่ดึงเราไว้ให้ต่ำลง รวมถึงการที่จิตของเราจะคิดแต่สิ่งที่ดีเป็นกุศลได้หรือไม่ นั่นไม่ได้เกิดจากการท่องจำคัมภีร์เล่มนี้เล่มนั้นได้ แต่มันเกิดจากการ “ภาวนา” การรู้จักฝึกจิตให้ผ่องใส เบิกบาน ซึ่งถือได้ว่ามันเป็นประสบการณ์โดยตรงในการสร้างสิ่งที่ดีให้กับตนเอง หลังจากที่เรามีคุณธรรมอยู่ในจิตแล้ว จิตนั้นก็จะกลายเป็นจิตที่ดี มีคุณภาพ คิดแต่สิ่งที่ดี และส่งผลให้กระทำดี ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม

คำสำคัญ : การบูรณาการหลักพระพุทธศาสนา,หลักประชาธิปไตย,การพัฒนาจิตสำนึก,พลเมืองใน
จังหวัดบุรีรัมย์

Abstract

Research study on Integrating Buddhism and Democracy in Developing Citizenship Consciousness in Buriram Province is a qualitative research There is also some storage space.

1. To study the conscience of family citizenship in Buriram Province
2. To enhance the conscience of citizenship according to Buddhism
3. To analyze the components and process of enhancing the consciousness of citizenship according to Buddhism and democracy in Buriram Province.

Matter of morality Morality is the most important thing in Buddhism. Because it can make the mind have quality (the mind is charitable, good), but we accept that morality and morality are very difficult to happen. Anything with. supernatural powers cannot be created. However, it is something that can happen. With each person being created through their own efforts. must have perseverance extra patience and if we are virtuous, but one day become a bad person We will come back to be a good person again. Because our world seems to have gravity pulling us down. including whether our minds can only think of good things as charity or not It wasn't caused by memorizing that book. But it comes from "Prayer", knowing how to train the mind to be bright and cheerful, which can be considered as a direct experience of creating good things for yourself. After we have the virtues in our minds That mind will become a good mind with quality, thinking only good things. and result in good deeds behave within the framework of morality

Key words: Integration of Buddhism, Democracy, Development conscious,
Population in Buri Ram province,

บทนำ

คำว่า “บูรณาการ” เป็นศัพท์บัญญัติทางการศึกษา เดิมใช้คำว่า “บูรณาการรวมหน่วย” เป็นคำบัญญัติให้ตรงกับคำว่า “Integration” ในภาษาอังกฤษ หมายความว่า การรวมหน่วยที่แยกๆ กันเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน เช่น หลักสูตรแบบบูรณาการรวมหน่วย (กาญจนา นาคสกุล, เข้าถึงเมื่อ 4 มีนาคม 2557)

ปัจจุบันใช้เพียงคำว่า “บูรณาการ” หมายความว่า การประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึก ฯลฯ เข้าเป็นหน่วยเดียวกัน เช่น การสอนภาษาแบบบูรณาการ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ด้านทักษะต่างๆ ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน ผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในวิชาเดียวกัน ไม่แยกออกจากกันเป็นหลายวิชาดังแต่ก่อน

ประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน (ประชา + อธิปไตย) โดยประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเองหรือเป็นการปกครองโดยประชาชน ประเทศใดปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประเทศนั้นประชาชนจะมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อเป็นเจ้าของประเทศประชาชนย่อมมีสิทธิและมีเสรีภาพในประเทศของตน เช่นเดียวกับเจ้าของบ้านที่มีสิทธิและมีเสรีภาพในบ้านของตน ประชาธิปไตยจึงแตกต่างจากระบอบการปกครองระบอบอื่น เพราะระบอบอื่นประชาชนจะเป็นเพียง ผู้อาศัย และจะมีสิทธิเสรีภาพเพียงเท่าที่ผู้มีอำนาจของประเทศจะอนุญาต ให้มีเท่านั้น ประกอบกับไม่มีระบอบการปกครองอื่นใดนอกจากระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ไม่มีระบอบอื่นใดนอกจากระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาคกัน ที่ผ่านมามีประชาธิปไตยของประเทศไทยล้มเหลวเพราะไม่เคยสร้างสร้างประชาธิปไตยที่คน การสร้าง “พลเมือง” หรือเปลี่ยนประชาชนให้เป็น “พลเมือง” จึงเป็นหนทางในการพัฒนาประชาธิปไตยที่รากฐานที่เราต้องเริ่มดำเนินการนับแต่บัดนี้เป็นต้นไปเพื่อให้ประเทศไทยมีประชาธิปไตยที่มั่นคงและเป็นประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชน ของประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริงพลเมืองคือรากฐานของประชาธิปไตย จิตสำนึกประชาธิปไตยก็คือจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง รัฐธรรมนูญที่มีการแบ่งแยกอำนาจและการตรวจสอบถ่วงดุล (checks & balances) ที่ดีเป็นเรื่องของระบบที่จำเป็นจะต้องมีการแก้ไข

แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยให้ประสบความสำเร็จแก่ประชาชน เราต้องทำให้ประชาชนเป็น “พลเมือง” ในการอธิบายเรื่องดังกล่าวผู้เขียนได้ดัดตอนมาจากหนังสือการศึกษาความเป็นพลเมืองระบบคิดเกี่ยวกับการปกครองสังคมโลกปัจจุบัน เห็นว่าระบอบ “ประชาธิปไตย”

ไม่เพียงแต่มีกติกาหรือมีรัฐธรรมนูญที่กำหนดระบบการปกครองประเทศไว้ภายใต้หลักการของรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ คน หรือ ประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ มีความแตกต่างหลากหลายภายใต้หลักสิทธิเสรีภาพ และหลักความเสมอภาค จำเป็นต้องมีความเป็น “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยมากับควบคุม ที่เกิดขึ้นเป็นการปกครองโดยประชาชน หรือ ประชาชนปกครองตนเอง ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องทำให้คนในสังคมเป็น “พลเมือง” ของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งคนแต่ละคนต้องลักษณะ 6 ประการ ดังต่อไปนี้คือ

หนึ่ง	มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้
สอง	เห็นคนเท่าเทียมกัน
สาม	ยอมรับความแตกต่าง
สี่	เคารพสิทธิผู้อื่น
ห้า	รับผิดชอบต่อสังคม
หก	เข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม

1. มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้

ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนในประเทศมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิด หลักสิทธิเสรีภาพ และทำให้ประชาชนมี อิสรภาพ คือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย เป็น ไท คือเป็น อิสระชนที่พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบตนเองได้ และไม่ยอมตนอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจ หรือภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” ของผู้ใด และเป็น “พลเมือง” หรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. เห็นคนเท่าเทียมกัน

ประชาธิปไตย คือระบอบการปกครองที่ให้อำนาจสูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน ดังนั้นในสังคมระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าประชาชนจะแตกต่าง หรือ สูงต่ำ กันอย่างไร ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน ไม่ว่าจะจบดอกเตอร์หรือจบ ป.4 ไม่ว่าจะมียาชีพอะไร ไม่ว่าจะเป็เจ้านายหรือเป็นลูกน้องทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ

“พลเมือง” จึงต้อง เคารพหลักความเสมอภาค และเห็นคนเท่าเทียมกัน คือเห็นคนเป็น แนว
ระนาบ (horizontal) เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่น และเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตน ไม่ว่าจะยากดีมีจน
ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศเสมอกัน แม้จะมีการพึงพาอาศัยแต่จะเป็นไปอย่าง
เท่าเทียม แต่จะมีความแตกต่างอย่างโดยสิ้นเชิงจากสังคมแบบอำนาจนิยมในระบบเผด็จการ หรือ
สังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งโครงสร้างสังคมเป็น แนวตั้ง (vertical) ที่ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม
ไม่ใช่อิสระชน และมองเห็นคนเป็นแนวตั้ง มีคนที่อยู่สูงกว่า และมีคนที่อยู่ต่ำกว่า โดยจะ ยอม คนที่อยู่
สูงกว่า แต่จะ เหยียด คนที่อยู่ต่ำกว่า ซึ่งมีใช้ลักษณะของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย

3. ยอมรับความแตกต่าง

ประชาธิปไตย คือระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็น
เจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมีเสรีภาพ ระบอบประชาธิปไตยให้เสรีภาพ และยอมรับความ
หลากหลายของประชาชน ประชาชนแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความ
เชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง

ดังนั้น เพื่อมิให้ความแตกต่าง และนำมาซึ่งความแตกแยกในสังคม “พลเมือง” ในระบอบ
ประชาธิปไตย จึงต้อง ยอมรับ และ เคารพ ความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้
ภายใต้ความแตกต่างกัน และต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างจากตนเอง ถึงแม้จะไม่
เห็นด้วย แต่จะต้องยอมรับว่า คนอื่นมีสิทธิที่จะแตกต่างหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากเราได้
และต้องยอมรับ โดยไม่จำเป็นต้อง เข้าใจ ว่าทำไมเขาถึงเชื่อหรือเห็นแตกต่างไปจากเรา
“พลเมือง” จึงคุยเรื่องการเมืองกันในบ้านได้ ถึงแม้จะเลือกพรรคการเมืองคนละพรรค หรือมีความ
คิดเห็นทางการเมืองคนละข้างกัน

4. เคารพสิทธิผู้อื่น

ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ทุกคนจึงมี สิทธิ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดย
คำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง หรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิผู้อื่น
หรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิที่กระทบกระทั่งกัน
จนกระทั่งไม่อาจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ ประชาธิปไตย ก็จะกลายเป็น อนาธิปไตย เพราะ
ทุกคนเอาแต่สิทธิของตนเองเป็นใหญ่ สุดท้ายประเทศชาติย่อมจะไปไม่รอด สิทธิในระบอบ
ประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมี ขอบเขต คือมีสิทธิและใช้สิทธิได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น “พลเมือง” ใน

ระบอบประชาธิปไตยจึงต้อง เคารพ สิทธิผู้อื่น และจะต้องไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไป ละเมิด สิทธิ
ของผู้อื่น

5. รับผิดชอบต่อสังคม

ประชาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครอง ตามอำเภอใจ หรือใครอยากจะทำอะไรก็ทำ โดยไม่
คำนึงถึงส่วนรวม ดังนั้น นอกจากจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และรับผิดชอบต่อผู้อื่นแล้ว
“พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยยังจะต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดย รับผิดชอบต่อสังคมด้วย
โดยเหตุที่สังคมหรือประเทศชาติมิได้ ดีขึ้น หรือ แย่ลง โดยตัวเอง หากสังคมจะดีขึ้นได้ ก็ด้วย การ
กระทำ ของคนในสังคม และที่สังคมแย่ลงไป ก็เป็นเพราะ การกระทำ ของคนในสังคม “พลเมือง”
นั่นก็คือผู้ที่มิสานึกของความเป็นเจ้าของประเทศ และเป็นเจ้าของสังคม “พลเมือง” จึงไม่ใช่คนที่ใช้
สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ แล้วทำให้สังคม เสื่อม ลงไป หากเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยรับผิดชอบต่อ
สังคมและส่วนรวม โดยมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและช่วยกันทำให้สังคมดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา

6. เข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตย คือการปกครอง โดย ประชาชน โดยใช้ กติกา หรือ กฎหมาย ที่มาจาก
ประชาชนหรือผู้แทนประชาชน ระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ต่อเมื่อมี “พลเมือง”
ที่เข้าใจหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามสมควร ทั้งในเรื่อง หลัก
ประชาธิปไตย หรือ การปกครองโดยประชาชน และ หลักนิติรัฐ หรือ การปกครองโดยกฎหมาย
เข้าใจเรื่องการเลือกตั้ง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง ทั้งติดตามความเป็นไป และมี
ส่วนร่วมในเรื่องการบ้านการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการไปเลือกตั้ง และ
การมีส่วนร่วมในเรื่องอื่นๆ ตามสมควร ถ้ามีความขัดแย้งก็เคารพกติกา และใช้วิถีทางประชาธิปไตยใน
การแก้ปัญหา โดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นครูของมนุษย์และเหล่าเทวดา
ทั้งหลาย ได้ทรงอนุเคราะห์โลกด้วยการประกาศพุทธธรรม ตั้งแต่ตรัสรู้จนปรินิพพาน แม้ว่าพระเจ้าจะ
ปรินิพพานแล้วแต่สิ่งหนึ่งยังคงเป็นอมตะ คือ คำสอน ที่ประกาศไว้อย่างชัดเจนมีการถ่ายทอดและสืบ
ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน มีทั้งผู้ที่สนับสนุนและคัดค้านแต่ในที่สุด เมื่อผ่านการวิเคราะห้แล้วก็เป็นที่
ยอมรับกันว่า คำสั่งสอน หรือหลักพุทธธรรม เป็นธรรมที่ไม่ขึ้นกับกาลเวลา พันสมัยอยู่เสมอ หรือที่

เรียกว่า “อกาลโก” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543:357) ให้ผลไม่จำกัดกาล คือไม่ขึ้นกับกาลเวลา ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติทุกเวลา ทุกโอกาสเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติไม่ว่าจะเป็นผู้ครองเรือน (นาคาริก) หรือผู้สละเรือนออกบวช (อนาคาริก) นอกจากจะเป็น อกาลิธรรมแล้วยังเป็นสิ่งที่ทำท่ายให้มวลมนุษยชาติมาพิสูจน์ด้วยตนเอง (เอหิปัสสโก)

ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติ อีกทั้งพุทธธรรมนั้น ก็มีขึ้นเป็นเพียงปรัชญาของนักปรัชญา หรือเรื่องของนักคิดที่กำลังคิดค้นหาความจริง โดยใช้เหตุผลเชิงตรรกวิทยาหักล้างพิสูจน์ความจริงกันอยู่ หากแต่พุทธธรรมเป็นเรื่องของ “ศาสนานักปฏิบัติ” หรือเป็นการปฏิบัติของผู้ทรงปัญญา ซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องแก้ไขปัญหาให้กับชีวิตและความเป็นอยู่จริงของมนุษย์ ณ ช่วงเวลานั้น พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงไม่ทรงสนับสนุน การพยายามเข้าถึง “สัจธรรม” ด้วยวิธีครุ่นคิดและถกเถียงหาเหตุผล เกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรัชญาซึ่งเป็นไปไม่ได้ และด้วยเหตุผลที่พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เองความเป็น “พุทธธรรม” จึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมประกอบด้วย

1. ความหมายของหลักพุทธธรรม

หลักพุทธธรรม หมายถึง การประมวลคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงประกาศและบัญญัติไว้ เป็นที่ทราบกันว่าภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วได้มีการรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเป็นระบบครบถ้วนอยู่ในรูปแบบที่เรียกกันว่าคัมภีร์พระไตรปิฎก เพื่อให้เป็นแหล่งสืบค้นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้า พุทธธรรมนอกจากจะเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังรวมถึงความเป็นไปในพระชนม์ชีพและพระปฏิปทาของพระพุทธเจ้าที่สะท้อนออกมาให้ปรากฏในพุทธธรรมอีกด้วย

2. ลักษณะสำคัญของหลักธรรม

1. เป็นที่รวบรวมหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาสอย่างบริสุทธิ
2. นำเสนอหลักการและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนาอย่างครบถ้วนรอบด้านครอบคลุมและเป็นระบบอย่างชัดเจน
3. เป็นมาตรฐานและเกณฑ์ของความเชื่อและการปฏิบัติของชาวพุทธทั่วไปทั้งในระดับชาวบ้านและพระภิกษุ

พุทธธรรมมีค่าสำหรับวิถีชีวิตของมวลมนุษยชาติโดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญา ความสามารถของแต่ละบุคคล ที่จะนำมาพัฒนาด้านตนเองให้เกิดความสุข ความเจริญ งามงามในชีวิตเพราะพระพุทธเจ้า เป็นเพียงแต่ผู้ค้นพบทางเดินของชีวิตแล้วนำมาบอกกล่าวให้แก่บุคคลอื่นเท่านั้น ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ตถาคตเป็นเพียงผู้บอก คือ ชี้ทางให้ ส่วนตัวการกระทำนั้น เป็นเรื่องที่แต่ละคนต้องเพียรพยายามเอาเอง

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. จิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองของครอบครัวในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

1. มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้

ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนในประเทศมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตนเอง ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิด หลักสิทธิเสรีภาพ และทำให้ประชาชนมี อิสรภาพ คือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง ในระบอบประชาธิปไตย เป็น ไทย คือเป็น อิสระชน ที่พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบตนเองได้ และไม่ยอมตนอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจ หรือภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” ของผู้ใด และเป็นประชาชนหรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. เห็นคนเท่าเทียมกัน

สังคมระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าประชาชนจะแตกต่าง หรือ สูงต่ำ กันอย่างไร ไม่ว่า จะร่ำรวยหรือยากจน ไม่ว่าจะจบดอกเตอร์หรือจบประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่ว่าจะมียาชีพอะไร ไม่ว่าจะ เป็นเจ้านายหรือเป็นลูกน้อง ทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ จึงต้อง เคารพหลักความเสมอภาค และเห็นคนเท่าเทียมกัน คือเห็นคนเป็น แนวระนาบ เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่น และเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศเสมอ กัน แม้จะมีการพึ่งพาอาศัยแต่จะเป็นไปอย่างเท่าเทียม แต่จะมีความแตกต่างอย่างโดยสิ้นเชิงจากสังคมแบบอำนาจนิยมในระบอบเผด็จการ หรือสังคมระบบอุปถัมภ์ ซึ่งโครงสร้างสังคมเป็นแนวตั้ง ที่ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม ไม่ใช้อิสระชน และมองเห็นคนเป็นแนวตั้ง มีคนที่อยู่สูงกว่า และมีคนที่อยู่ต่ำกว่า โดยจะ ยอม คนที่อยู่สูงกว่า แต่จะ เหยียด คนที่อยู่ต่ำกว่า ซึ่งมีใช้ลักษณะของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย

3. ยอมรับความแตกต่าง

ประชาชนในจังหวัดมีเสรีภาพ ระบอบประชาธิปไตยให้เสรีภาพ และยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง จึงต้อง ยอมรับ และ เคารพ ความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้ความแตกต่างกัน และต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างจากตนเอง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วย แต่จะต้องยอมรับว่า คนอื่นมีสิทธิที่จะแตกต่างหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากเราได้ และต้องยอมรับ โดยไม่จำเป็นต้อง เข้าใจ ว่าทำไมเขาถึงเชื่อหรือเห็นแตกต่างไปจากเรา จึงคุยเรื่องการเมืองกันในบ้านได้ ถึงแม้จะเลือกพรรคการเมืองคนละพรรคหรือมีความคิดเห็นทางการเมืองคนละข้างกัน

4. เคารพสิทธิผู้อื่น

ประชาชนทุกคนมี สิทธิ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง หรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิผู้อื่น หรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิที่กระทบกระทั่งกันจนกระทั่งไม่อาจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ ประชาธิปไตย ก็กลายเป็น อนาธิปไตย เพราะทุกคนเอาแต่สิทธิของตนเองเป็นใหญ่ สุดท้ายประเทศชาติย่อมจะไปไม่รอด สิทธิในระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมี ขอบเขต คือมีสิทธิและใช้สิทธิได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้อง เคารพ สิทธิผู้อื่น และจะต้องไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไป ละเมิด สิทธิของผู้อื่น

5. รับผิดชอบต่อสังคม

ใครอยากจะทำอะไรก็ทำ โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม ดังนั้น นอกจากจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และรับผิดชอบต่อผู้อื่นแล้ว จะต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดย รับผิดชอบต่อสังคม ด้วย โดยเหตุที่สังคมหรือประเทศชาติมิได้ ดีขึ้น หรือ แย่ลง โดยตัวเอง หากสังคมจะดีขึ้นได้ ก็ด้วยการกระทำ ของคนในสังคม และที่สังคมแย่ลงไป ก็เป็นเพราะ การกระทำ ของคนในสังคม นั่นก็คือผู้ที่มีสำนึกของหมู่บ้าน และเป็นเจ้าของสังคม จึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ แล้วทำให้สังคมเสื่อม ลงไป หากเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม โดยมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและช่วยกันทำให้สังคมดีขึ้น

6. เข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม

การที่มีกติกาก หรือ มีกฎหมาย ที่มาจากประชาชนหรือผู้แทนประชาชน ระบอบ
ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ต่อเมื่อเข้าใจหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตยตามสมควร ทั้งในเรื่อง หลักประชาธิปไตย หรือ การปกครองโดยประชาชน และ หลัก
นิติรัฐ หรือ การปกครองโดยกฎหมาย เข้าใจเรื่องการเลือกตั้ง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ
พลเมือง ทั้งติดตามความเป็นไป และมีส่วนร่วมในเรื่องการบ้านการเมืองทั้งระดับชาติและระดับ
ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการไปเลือกตั้ง และการมีส่วนร่วมในเรื่องอื่นๆ ตามสมควร ถ้ามีความขัดแย้ง
ก็เคารพกติกา และใช้วิถีทางประชาธิปไตยในการแก้ปัญหา โดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

2. จิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พลเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำมาใช้ในการสร้างจิตสำนึก ได้แก่

- 1.) หลักธรรมสันโดษ เป็นงานสร้างให้ประชาชนพลเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีอาชีพ มีรายได้ มีการ
อยู่ดีกินดีมีความพอเพียงในความเป็นอยู่และมีความสุขมีการพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชน 2.)
หลักการที่ภุมมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมที่สามารถอาศัยความขยันหมั่นเพียรใช้ได้กับภูมิปัญญา
เพราะการทำงานด้านนี้ต้องอาศัยความอดทนในงานที่ทำ หมั่นอดออม ประหยัดและรู้จักรักษาทรัพย์
- 3.) หลักธรรมในการพึ่งตนเอง เป็นหลักธรรมที่พุทธศาสนาสอนให้เราพึ่งตนเองโดยไม่สร้างความ
เดือดร้อนให้กับใคร สามารถสร้างฐานะความเป็นอยู่ของตนเองได้ โดยไม่เดือดร้อน ใช้ชีวิตแบบเรียบ
ง่ายซึ่งหลักธรรมข้อนี้ไปตรงและสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงขององค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 9 ที่ทรงได้ให้แนวทางแห่งการปฏิบัติแก่ประชาชนและพระองค์ท่านได้ส่งเสริมด้านนี้มาตลอด
ผู้นำเอาแนวทางมาปฏิบัติสามารถให้เห็นผลได้ตามเป็นจริง

3. องค์ประกอบและกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองตามหลัก พระพุทธศาสนาและประชาธิปไตยในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองได้นำ ธรรมานุหุมุบ้าน สันติสุข 9 ตี
คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน (10 หมวด 9 ดี 99 ข้อ) มาเป็นองค์ประกอบ ซึ่งมีปัจจัยสู่
ความสำเร็จ 9 ประการ ได้แก่ 1)เป็นคนดี 2)มีปัญญา 3)รายได้สมดุล 4) สุขภาพแข็งแรง 5)
สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6)สังคมอบอุ่น 7)หลุดพ้นอาชญากรรม 8)กองทุนพึ่งพาตนเอง 9) สร้างความ
เข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง(กช.) เป็นแนวทางในการแก้ไขพัฒนาให้เกิดความ
สันติสุขอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพระพุทธศาสนากับหลักประชาธิปไตยในการ
พัฒนาจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การพัฒนาจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์คือ ด้านสังคม ด้าน
วัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาและด้านการเมือง เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการ
บริหารงานพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์

2) การพัฒนาจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์ทั้ง ๕ ด้าน จะเกิดขึ้น
ได้ต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร ข้าราชการ พ่อค้า นักธุรกิจ
ประชาชน พระภิกษุ

3) ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ปรับประยุกต์ใช้กับจังหวัดอื่นหรือในพื้นที่อื่นๆ

References

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. (2553). การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของสำนักงานปลัดกระทรวง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. เข้าถึงได้ [http://portal.in.th/scraticapate/
pages/participate/](http://portal.in.th/scraticapate/pages/participate/)

กาญจนา นาคสกุล, คลังความรู้ใน www.royin.go.th2th/knowledge/detail.pnp?ID=56 เข้าถึง
เมื่อ 4 มีนาคม 2557.

กิริติบุญเจือ. (2519). ชุดพื้นฐานปรัชญาจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

เกียรติทอง กิจการเจริญดี,บรรณาธิการ.(2547). 200 ปกฎหมายตราสามดวง.กรุงเทพมหานคร :
ศูนย์ข้อมูลกลาง คณะกรรมการกฤษฎีกา.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2553). การเมืองการปกครองของ
ไทย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คุณ โทพันธ์. (2537). พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์,

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2542). ประชาธิปไตยกับการเปลี่ยนแปลง.กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

เชียง เนติบัณฑิต. (2456). กฎหมายฝั้วเมีย ดำเนินความตามกฎหมายลักษณะฝั้วเมียและลักษณะอื่น
ๆในกฎหมายราชบุรี ประกาศ พ.ร.บ. รัชกาลที่ 4 ที่ 5 ที่ 6 และคำพิพากษาศาลฎีกา 117
ถึง 131, พระนคร : โรงพิมพ์พานิชสุภาพ.

- สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2406). สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. ความทรงจำ. พระนคร : คลังวิทยา.
- นคร สาเกทิพย์. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่อำเภอ
นาแห้ว จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นรติ เศรษฐบุตร. (2552). เอกสารการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม 2475. นนทบุรี : สถาบัน
พระปกเกล้า.
- นิกร ทัสสโร. (2549). พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรก
ฤทธิ์ : พระบิดาแห่งกฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- บุญมี แท่นแก้ว, ผศ., (2552). จริยธรรมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ประชัย ศรีจามร. (2549). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ กรณีศึกษาตำบลป่าอ้อ
ดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนา
สังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพมหานคร. บริษัท นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์ จำกัด.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. (2546). พุทธจริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มปท.
- พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยราชบัณฑิตยสถาน. (2550). สารานุกรม
ประเทศในทวีปยุโรป ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540, 11 ตุลาคม พุทธศักราช 2540.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์. (2550). ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475-2549. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2550). วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สานักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ลา ลูแบร์. (2552). จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม = A new historical relation of
The kingdom of Siam. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. นนทบุรี : ศรีปัญญา.
- วศิน อินทสระ. (2529). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิต.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2554). สมเด็จพระปิยมหาราชกับการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์คำ.

วิทย์ วิศทเวทย์และเสถียรพงษ์ วรรณปก. (2529). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร :
อักษร เจริญทัศน์.

สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. (2539). *การเมือง การปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคาแหง.

สุนิตย์ มะลิวัลย์. (2541). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการแก้ไขปัญหาความ
ยากจน: ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดยะลา. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). *รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2557). *ไตรทัศน์วิจารณ์ ความคิดว่าด้วยพุทธศาสนา สถาบันของกษัตริย์ และ
ประชาธิปไตยของ ศ.ลือลักษณ์*. กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์.

สุธี วรประดิษฐ์. (2553). *การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด*. ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด.